

Цьомик М.,

Національний університет «Острозька академія»

ВНУТРІШНЯ ФОРМА ЕКОНОМІЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ НА ПОЗНАЧЕННЯ ПОНЯТЬ МИТНОЇ СПРАВИ, СТРАХУВАННЯ ТА ДОКУМЕНТАЦІЇ В ОПЕРАЦІЯХ ЕКСПОРТУ ТА ІМПОРТУ

У статті міститься аналіз внутрішньої форми термінів окремих поняттєвих груп терміносистеми Export/Import Operations.

Ключові слова: внутрішня форма терміна, експліцитна внутрішня форма, імпліцитна внутрішня форма.

В статье содержится анализ внутренней формы терминов отдельных понятийных групп терминосистемы Export / Import Operations.

Ключевые слова: внутренняя форма термина, эксплицитная внутренняя форма, имплицитно внутренняя форма.

The article contains the analysis of the inner form of terms that belong to certain conceptual groups of the Export/Import Operations termsystem.

Key words: inner form of a term, explicit inner form, implicit inner form.

Загальноновизнаним є той факт, що англійська мова стала мовою-продуцентом у сфері фінансів, економіки та бізнесу. Всебічне лінгвістичне вивчення англійської фахової термінологіки в цих сферах діяльності сприяє адекватному формуванню і нормуванню української термінологічної лексики відповідних галузей. Окрім того мовно-термінологічна компетенція є передумовою досягнення успіху в сфері зовнішньоекономічних відносин.

Актуальність статті зумовлена необхідністю дослідження внутрішньої форми термінів окремих поняттєвих груп терміносистеми Export/Import Operations, що забезпечить системне лінгвістичне вивчення вузькоспеціалізованої галузі економічної термінології в

сучасній англійській мові. Адже важливість проблеми мовно-термінологічної компетенції зростає у зв'язку з інтенсивним розвитком зовнішньоекономічних зв'язків України, обміном економічною інформацією між різними країнами, розвитком інформаційних технологій та необхідністю їх оптимального використання.

Мета статті – дослідити особливості внутрішньої форми термінів окремих поняттєвих груп даної терміносистеми, а саме визначити кількісне співвідношення імпліцитних та експліцитних внутрішніх форм.

Питанням внутрішньої форми термінологічних одиниць займалися як вітчизняні так і зарубіжні лінгвісти, зокрема, О. О. Потебня, О. І. Павлова, В. Г. Варина, А. М. Коршунов, С. М. Толстая, Е. Косеріу та інші. Кожен з вчених визначав внутрішню форму то шукаючи її зв'язок зі значенням лексичної одиниці, її етимологією, то спростовуючи наявність будь-яких точок дотику між ними. О. О. Потебня так визначає внутрішню форму слова: «У слові ми розрізняємо зовнішню форму, тобто членороздільний звук, зміст, що об'єктивується через посередність звуку, та внутрішню форму, або найближче етимологічне значення слова, той спосіб, яким висловлюється зміст» [3, с. 34]. В. Г. Варина переконана, що різниця між внутрішньою формою та етимологією існує. На думку лінгвіста, внутрішня форма – це буквальне значення слова, а етимологія – це його походження [1, с. 17]. Розглянемо термін поняттєвої групи митна справа адвалорний. Він походить від латинського словосполучення *ad valorem*, що буквально означає «у відповідності з вартістю». Таким чином відповідне латинське словосполучення є етимологією даного терміна, а буквальне значення – мотивацією терміна адвалорний, тобто його внутрішньою формою.

В контексті глибшого вивчення особливостей внутрішньої форми терміна доцільно розрізняти імпліцитні та експліцитні внутрішні форми. Імпліцитні внутрішні форми представлені, як правило, простими словами, що належать у своїй більшості до первинної лексики. У лінгвістичній літературі, з іншого боку, можна зустріти думки про те, що в початковій формі мова була цілком визначеним та «прозорим» знаком речей у намаганні бути схожими на них та відображати їх у своїй формі. Мішель Фуко пише, що імена були пов'язані з тими речами, котрі означалися ними. Мови розпалися та стали несумісними одна з одною саме в тій мірі, в якій насамперед втратилася

ця схожість мови з речами, які були першопричиною виникнення мови [4, с. 121].

Експліцитна внутрішня форма, навпаки «підказує» своїм складом, структурними особливостями єдину внутрішню форму, що претендує на спільність для всіх комунікантів. Така внутрішня форма актуалізується через різні словотворчі засоби, зокрема морфеми. Але при цьому не слід забувати, що словотворчим формантом може бути лише морфема, що надає слову нове значення, а не його відтінок, у тому числі й нульова морфема, що забезпечує перехід слова в іншу частину мови. Варто згадати класифікацію іспанського лінгвіста Е. Косеріу, який розрізняв такі модифікатори внутрішньої форми: 1) формальні, що виконують виключно граматичну функцію (*retell*, *make up*);

2) семантичні, що виконують функцію свого роду семантичних квантифікаторів, інтенсифікаторів (*overdo*, *kitchenette*);

3) прийменникові, до яких ми відносимо всі прийменники, що вживаються у багатоосновних утвореннях (*discrepancy in exchange*);

4) ідіоматичні, в присутності котрих слово набуває іншого значення, яке може бути пояснено лише етимологічно (*become*, *submit*) [2, с. 514].

Для дослідження внутрішньої форми були обрані однокомпонентні терміни та ті, яким властиві лексико-семантичні процеси. Таким чином серед 25 однокомпонентних термінів було зафіксовано 4 з імпліцитною внутрішньою формою та 21 з експліцитною. Наприклад, терміни з імпліцитною внутрішньою формою: *bumbershoot*, *average*, *invoice*, *beam*. Візьмемо для прикладу термін *bumbershoot*, який у глосарії *Ocean Cargo Insurance Glossary of Terms* має таку дефініцію: «A marine insurance term used to identify an insurance policy which insures marine liability exposures in excess of a primary insurance policy as well as incidental non-marine liability exposures», тобто термін з галузі страхування, який визначає конкретну політику страхування [5]. Однак для пересічної людини, внутрішня форма цього слова відповідатиме образу парасольки, оскільки таким є перше значення слова. Те ж стосується термінів *average* та *invoice*, внутрішня форма яких конкретизується лиш в родо-видових відношеннях. Наприклад, *average* має перше значення – середнє число, або середня величина, друге значення – збиток від аварії судна. Саме слово походить від франц. «*avarie*» та від арабського «*awariyah*», що означає

«збиток завданий товару». Внутрішня форма вибудовує чіткіший образ, коли розглядаються гіпоніми: *general average* (загальна аварія), *particular average* (часткова аварія), *deducible average* (очікуване страхове відшкодування). Лінгвістично цікавим є гіперонім *note*, який залежно від гіпоніму може набувати таких значень: *weight note* – ваговий сертифікат, *dispatch note* – повідомлення про відправку, *cover note* – страховий сертифікат або ковернота, *promissory note* – боргове зобов'язання.

Повернімося до термінів, які мають експліцитну внутрішню форму. Серед них за класифікацією Е. Косеріу, такі модифікатори були зафіксовані: 1) ідіоматичні: *airwaybill*, *drawback*; 2) формальні: *cumulation*, *debtor*, *declarant*, *destruction*, *principal*, *re-exportation*, *security*, *consignee*, *carrier*, *commodity*, *declaration*, *endorsement*, *deviation*, *pilferage*.

Отож, в результаті проведення дослідження ми прийшли до висновку, що терміни з експліцитною внутрішньою формою переважають кількісно над термінами з імпліцитною внутрішньою формою. Це спричинено великою кількістю запозичень з латинської та французької мов, а також економічною спеціалізацією лексики, яка вимагає точності та однозначності вираження понять і тому маємо справу з багатокомпонентними структурами, які в родо-видових зв'язках конкретизують внутрішню форму.

Література:

1. Варина В. Г. Некоторые проблемы «внутренней формы» языка // Лингвистика и методика в высшей школе. – М., 1974. – С. 17-25.
2. Косеріу Е. Современное положение в лингвистике. Известия АН СССР. – Т. 36, 1977. – С. 514-526.
3. Полное собрание сочинений: Т. I. Мысль и язык / Под ред. Комитета по изд. соч. А.А. Потебни при ВУАН. – Одесса : Госиздат Украины, 1926. – 205 с.
4. Фуко М. Слова и вещи. Археология гуманитарных наук. – М.: Прогресс, 1977. – 345 с.
5. Glossary of Marine Insurance and Shipping Terms : [<http://nautik-web.fk5.hs-bremen.pdf>]